

Культурний Форум «ПогранКульт: ГаліціяКульт»
Лекційно-дискусійна програма
4-18 жовтня 2016 року. Харків

*Галичину вигадали австрійці, привласнили поляки,
і, врешті, перевинайшли і перепривласнили собі українці*

Микола Рябчук

За останні десятиліття Галичина стала надзвичайно модною. Її досліджують, про неї пишуть романи, вона є об'єктом ностальгії та інтересу до минулого, брендом і лейблом – її іменем називають йогурти, соки, юридичні фірми, ЗМІ та політичні партії. Її так багато в різних культурних, комерційних та політичних проектах, що складається враження про її вічне і реальне існування. Насправді ж Галичина як конкретна адміністративна одиниця – коронний край імперії Габсбургів – проіснувала від 1772 до 1918 року. Цього короткого часу було достатньо, щоб виникло принаймні чотири міфи Галичини. Австрійський міф створення спільноти галичан із багатоетнічного краю, населеного поляками, українцями, євреями та іншими народами, канув в Лету разом з Австро-Угорською імперією. Єврейський міф приязної землі-опікунки для усіх народів цісаря, серед них і євреїв, розвіявся з Першою світовою війною і знайшов своє місце в літературі. Польський міф Галичини як польського П'ємонту перестав бути актуальним після створення Польської держави і лише на коротко відродився в соціалістичній Польщі. Найтривалішим виявився український міф Галичини. Більше ніж століття він підживлював віру у споконвічність української нації та підсилював стереотип про колишню Галичину як «найбільш українську Україну», чим неабияк приклався до антагонізму між «західняками» та «східняками» в радянській Україні, й пізніше. Цей міф набув нової сили та інтерпретацій у незалежній Україні, яка заледве давала собі раду з радянським спадком та формуванням нової української ідентичності. Уявна Галичина залишалася в цій ситуації bastionом українськості, до того ж, вона набирала нових значень європейськості. Висмикнутий зі складної і трагічної історії регіону та забрендований образ Галичини як «маленького раю» та «форпосту західної культури», збережені фасади «західної» архітектури колишніх галицьких міст та містечок значно підсилювали цей міф. Така конструйована Галичина стала приводом для гордості багатьох місцевих мешканців і складовою їхньої регіональної ідентичності. Вона й надалі приваблює і зачаровує жителів інших частин України. Хочеться вірити, що її притягальна сила поступово буде слабшати, відповідно до того, як змінюватиметься Україна, будуючи інклюзивне суспільство та політичну націю.

Чому ця уявна Галичина була такою важливою для українців у XIX–XX століттях, а тепер так активно використовується в культурному, політичному та комерційному просторах? Які виклики і небезпеки несе в собі міфотворення та бажання сховати за гарним образом ідеалізованого минулого складні й трагічні сторінки історії? Чим загрозові такі історичні міфи і які позитиви вони несуть для сучасного українського суспільства? Впродовж десяти зустрічей запрошені історики, політологи, етнологи, лінгвісти та літературознавці будуть говорити про Галичину уявну і реальну; про винайдення, конструювання та брендування Галичини; про трагічну історію цього краю, території якого у XIX–XX століттях були домівкою для різних етнічних спільнот, побували у складі чотирьох держав, пережили дві світові війни, три окупації, етнічні чистки, депортації, Голокост і стали моноетнічними та монокультурними.

5 жовтня о 18.00

Василь Расевич

Що таке Галичина? Від міфу до бренду

Призабута в радянський час, Галичина пережила справжній ренесанс після здобуття незалежності України. «Мода» на галицьке прийшла аж ніяк не з України, а з літературних творів німецькомовних галицьких авторів, сюжети яких після катастрофи Другої світової війни зазвучали по-особливому. В основу конструювання міфу Галичини ліг літературний топос, який починався ностальгійними ремінісценціями, а згодом трансформувався у відверту політичну інструменталізацію. Глорифікація та ідеалізація галицького минулого виявилися необхідною умовою і для укладання нового національного соборницького наративу, і для формування ексклюзивно галицького проекту. Діапазон інструменталізації коливався від «Галичина – найбільш українська Україна» й аж до «галичани – не українці». Публічні прояви «галицькості» та їх інструменталізація стануть темою задекларованої лекції.

Василь Расевич – історик, есеїст, блогер, шеф-редактор відділу текстів онлайн-видання Zaxid.net, старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, спеціаліст з історії Галичини австрійського періоду та політики пам'яті в сучасній Україні.

ART AREA "ДК" вул. Чернишевська, 13

6 жовтня о 18.00

Ягода Вежейська

«Напів-Азія» або «оплот західної культури»: ідеологічна географія Галичини між Сходом і Заходом

Від часу створення провінції Галичина в Австрійській імперії у ній вбачали або «напів-Азію» або «форпост Заходу». Спочатку її уявляли як землю степів, скель і замків варварської шляхти; пізніше вона асоціювалася з «оплотом» західної культури, тоді як риси «Сходу» приписували імперській Росії. У лекції буде йтися про те, як змінювалося уявне місце Галичини у залежності від напруги між «Сходом» і «Заходом» та між категоріями «відсталості» й «розвитку», а також про те, як змінювалися ідеологічні концепти про регіон, починаючи від Габсбурзької цивілізаційної місії XIX ст. і до ідей галицької спадщини як дорожньої карти в Європу сьогодні.

Ягода Вежейська – історикня літератури, професорка Варшавського університету. Її наукові зацікавлення зосереджені на концептуалізаціях ідеї Галичини в польському сучасному дискурсі.

"СТУДІЯ 42" пл. Конституції, 1, під'їзд 7, поверх 2

9 жовтня о 16.00

Дискусія: Нові контексти старих ідей: про націоналізми в Україні та Європі

Сьогодні Європа переживає відродження націоналізмів. Багато країн Європейського Союзу прагнуть повернути той суверенітет, яким поступилися заради колективної ідеї спільної Європи. Країни колишнього соціалістичного блоку і СРСР у пошуках своїх ідентичностей та політичного місця в сучасній Європі все частіше звертаються до радикальних правих ідей. За останніх 25 років націоналізм для українського суспільства став і засобом для звільнення від російських впливів, і виявом сильного бажання бути частиною Європейського Союзу.

Які витоки та ідеї націоналізму в Україні? Яку роль відіграв націоналізм в українській історії? Які причини відродження націоналізмів? Яким є націоналізм в сучасній Україні та Європі і чи є загроза повернення моделі класичної національної держави початку ХХ ст.? На ці та інші запитання спробують відповісти учасники дискусії – історики та філософи зі Львова, Харкова та Києва: Олександр Зайцев, Михайло Мінаков, Василь Расевич, Сергій Наумов. Модератор – Володимир Склокін.

“СТУДІЯ 42” пл. Конституції, 1, під’їзд 7, поверх 2

10 жовтня о 18.30

Ірина Старовойт

Пам'ять, сліпота і прозріння: Галичина та її личини ХХ сторіччя

Галичина першої половини ХХ ст. – один із найнебезпечніших, найрізномовніших, найтурбулентніших закутків світу. Між 1914 і 1944 влада тут мінялася сім і більше разів, а насильство й терор переміщували й знищували людей. Голокост, етнічні чистки, депортації знелюднили Галичину, і вже інші люди почали новий відлік життя у старих будинках. Пам'ять про це почасти зникла разом зі своїми носіями, а почасти потрапила під жорстку цензуру. Однак із розпадом СРСР, зі зміною поколінь і досвіду попередні «інсталяційні матриці пам'яті» вийшли з ладу. Коли йдеться про приватну, поколінневу чи родинну пам'ять, то її ще можна зцілити через зусилля спогадів і автобіографій різними рідними мовами. Що тоді відкриється нашим сучасникам в Україні? І що робити далі з таким прозрінням, болем і знанням-тягарем?

Ірина Старовойт – літературознавиця, поетка, доцентка Львівського університету та Українського Католицького університету. Досліджує культуру та динаміку пам'яті про ХХ ст. у Східній Європі.

ART AREA “ДК” вул. Чернишевська, 13

11 жовтня о 18.30

Наталя Хобзей

Слова з Галицьких світів: про своє і запозичене, про давнє й сучасне...

Характерні риси галицького мовного простору мають давнє глибоке коріння. Хоча Галичина належала до імперії Габсбургів, але місцеві русини-українці за різних обставин намагалися бути співтворцями літературної мови, уживати її в багатьох сферах своєї діяльності: побуті, літературній творчості, освіті, наукових студіях, виробляючи свої підходи до витворення мовної системи загалом. У лекції йтиметься про лексичні особливості мовлення галичан, про діалектну лексику та її походження, а також про мовлення міста – про лексикон львів'ян «старої дати» і сучасних.

Наталія Хобзей – мовознавець, завідувачка відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Серед численних студій – «Гуцульська міфологія», у співавторстві: «Лексикон львівський: поважно і на жарт» (Гран-прі «Форуму видавців» 2009 р.), «Гуцульські світи. Лексикон».

“СТУДІЯ 42” пл. Конституції, 1, під'їзд 7, поверх 2

12 жовтня о 18.30

Юлія Богданова та Євгенія Губкіна

Модернізм Львова і Харкова: між «буржуазним» функціоналізмом і соціалістичним конструктивізмом

Після Першої світової війни і розпаду великих імперій Львів опинився у складі Польської держави, а Харків – у складі Радянського Союзу. Ці два міста невпинно рухалися у ХХ століття, набуваючи ознак, які пропонували і диктували новий час та обставини. Польська держава і радянська Україна створювали різні політичні моделі. Як це вплинуло на нові форми і способи вираження в архітектурі? Які основні завдання ставила перед архітекторами влада і яке місце в них займала людина? Що є авангардна архітектура у Львові і Харкові? Чим функціоналізм відрізняється від конструктивізму? Яким був вплив міжвоєнної архітектури на естетику і практику в СРСР? Ці та інші питання у формі дискусії розглянуть дослідниці зі Львова та Харкова.

Юлія Богданова – історик архітектури, викладачка Львівської Політехніки, співавторка книг «Архітектура Львова. Час і стилі ХІІІ – ХХІ ст.», «Сецесія у Львові».

Євгенія Губкіна – архітекторка, кураторка, дослідниця Центру міської історії, авторка архітектурного путівника Славутичем.

“СТУДІЯ 42” пл. Конституції, 1, під'їзд 7, поверх 2

13 жовтня о 18.30

Ірина Склокіна

Творячи «радянський Захід»: повоєнна радянізація Західної України та культурні кадри зі сходу

Процес радянізації західних областей, приєднаних до УРСР у результаті Другої світової війни, був суперечливим і охоплював водночас українізацію та боротьбу з «буржуазним націоналізмом», відбудову одних пам'яток та нищення інших, репресії щодо місцевої культурної еліти та її кар'єрне просування й виховання. Яку роль у цьому процесі відіграли «східняки» – українці, росіяни, євреї – і мешканці довоєнної УРСР, і представники інших «братніх республік»? Якими очима вони дивилися на західну Україну, як на них вплинуло побачене? Як змінився проект української радянської нації під впливом сталінського «возз'єднання»? І чим зрештою став «радянський Захід» в українському організмі – бацилою спротиву щодо режиму, символічною альтернативою «совку» чи ще одним досягненням радянської модернізації та етнічної уніфікації?

Ірина Склокіна – історикиня, дослідниця Центру міської історії у Львові, вивчає політику пам'яті та культурної спадщини у повоєнному СРСР.

“СТУДІЯ 42” пл. Конституції, 1, під'їзд 7, поверх 2

14 жовтня о 18.00

Богдан Шумилович

Між радянським містом та галицьким селом: львівський рок 1980-их і його гібридна візія Галичини

Рок-культура у радянському Львові виникла наприкінці 1960-х рр. і мала різні форми – від майже офіційних «ансамблів» до альтернативних хіпі-банд. Це середовище було переважно транснаціональним, однак Львів, Галичина та любов до музики об'єднували його творців. Спільним для різних авторів і колективів було й те, що вони не могли створити цікавого, оригінального й одночасно альтернативного (себто нерадянського) україномовного продукту. Після оголошення Перебудови у середині 1980-х рр. рок-музика перестала бути забороненим мистецтвом, і в місті було створено рок-клуб. Саме тут сформувався колектив, що зумів деколонізувати популярну українську музику з тенет етнографізму, сільської естетики та штампів російськомовного року. Це була міська культура, яка іронізувала над власним сільським alter ego, і ця культура мала силу змінити не лише Галичину, але й Україну.

Богдан Шумилович – історик, керівник «Міського медіа-архіву» Центру міської історії у Львові, досліджує популярну культуру пізнього соціалізму.

ART AREA “ДК” вул. Чернишевська, 13

17 жовтня о 18.30

Елеонора Нарвселіус

Аромат пам'яті з присмаком ностальгії: сучасні тематичні ресторани та брендування Галичиною

Чи можливо створити образ української культурної спадщини й українського минулого, який був би водночас привабливим та прийнятним для широкої публіки і в Україні, і за її межами? У Галичині брендування українських культурних здобутків в цілому відбулося досить успішно, хоч і не без проблем. Культурна своєрідність цього «найбільш українського, найменш радянського» регіону здебільшого подається як поєднання українськості, європейськості й типово місцевого колориту, що нав'язує до міфу Галичини. Лекторка розмірковуватиме над однією із місцевих ініціатив – тематичними ресторанами. Слухачам буде запропоновано розповідь про комерційне використання колективної пам'яті про певні спільноти Галичини, зокрема про поляків, євреїв і австрійців, – як опозицію до монокультурних уявлень про минуле краю.

Елеонора Нарвселіус – етнологиня з університету в Лунді (Швеція). Досліджує культурну спадщину й комерціалізації історії, колективні пам'яті у Центрально-Східній Європі.

“СТУДІЯ 42” пл. Конституції, 1, під'їзд 7, поверх 2

Кураторка програми

Ірина Мацевко

Історикиня, заступниця директорки Центру міської історії у Львові та керівниця проектів публічної історії

Організатори

Благодійний Фонд «Мистецькі надра»
Центр міської історії

D
OF
FUND

Благодійний
фонд
«Мистецькі
надра»

За підтримки

Польського інституту у Києві
Міжнародного фонду «Відродження»
Австрійського культурного форуму

